

ר א ה

ע"י פירוש השני, אלא שהפי' הראשון קרוב יותר לפשט"מ. עפ"ז צריך ביאור מה טעם הוצרך רש"י להביא כאן ב' הדרשות — מה קשה בפי' הא' שמת- יישב ע"י פי' השני, ומה חסר בפי' השני המכריח להביא פי' הראשון?

(ב) בכלל במחלוקת זו דר"י ור"ש בן עזאי ובפרט ע"ד הפשט קשה — ה"ז פלוגתא במציאות ובהיפך מן הקצה אל הקצה: לר"י "הוצרך לומר חזק" לפי "שהיו שטופין בדם לאכלו", והיינו שבזמן ההוא היו רגילים וביותר בא- כילת דם; ולר"ש בן עזאי, על דם עצמו אין צריך חיזוק כלל כי "קל להשמר ממנו שאין אדם מתאוה לו" (ובאופן כזה הי' גם בשעת הציווי, ש- לכן הוזהרו בזמן ההוא "רק חזק לבלתי אכול הדם").

(ג) בדברי ר"ש בן עזאי שבפרש"י "שאינ אדם מתאוה לו", ולא "שאינ אדם שטוף בו", ע"ד דברי ר"י "שהיו שטופין בדם".

(ד) לקמן עה"פ "למען ייטב לך גו" פרש"י "צא ולמד מתן שכרן

א. עה"פ "רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש גו" מעתיק רש"י תחלת הפסוק "רק חזק לבלתי אכול הדם", ומפרש: "ממה שנאמר חזק אתה למד שהיו שטופין בדם לאכלו לפיכך הוצרך לומר חזק דברי רבי יהודה, רבי יי שמעון בן עזאי" אומר לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות אם הדם שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאוה לו הוצרך לחזק באזהרתו קל וחומר לשאר מצות".

בפשטות מאבן הקושי שבכתוב ש- רש"י נחית לתרץ, והוא משנ"א "חזק", שלא מצינו לשון זה בשאר מצות ה- תורה, וע"ז מביא הדרשות שבספרי כאן שעל פיהן מבואר לשון "חזק" הנאמר בדם.

אמנם צלה"ב:

(א) דובר כמ"פ שכאשר רש"י מביא ב' פירושים הוא לפי שבכ"א מהפי' ישנו קושי בהבנת הכתובים, שיתורץ

(1) פרשתנו יב, כג.

*1 נזכר בדחול' בג' אופנים: בן עזאי, שמעון ב"ע, רשב"ע, וראה רש"י קדושין (מט, רע"ב), ואכ"מ.

(2) בדפוס ראשון ובדפוס שני דרש"י "ר' שמעון בן יוחאי אומר", ובדרש"י כתי' "ר"ש (סתם)". אבל בדפוס רש"י שראיתי הוא "ר"ש בן עזאי". וכ"ה בספרי (בדפוסים שראיתי, עכ"ל) שהוא מקור פרש"י.

(3) ראה רמב"ן כאן: "מצינו לשון חזק במצות . . וזה כלל במצות כולן . . אבל במצוה אחת לא נמצא כן".

(4) דאין לומר דלר"ש בן עזאי זה שאין אדם מתאוה לדם הי' לאחר זמן, משא"כ בזמן אמירת הציווי, כי א' הל' "קל להשמר בו" שאין אדם מתאוה" הוא ל' הזהר (ב) הל' "לא בא הכתוב אלא . . אם הדם בו" משמע שבכל זמן הוא כן (כולל גם זמן הציווי).

(5) משא"כ בספרי: דם שאין בכל המצ- ות קל ממנו.

(6) שם, כה.

(7) ממכות כג, ב.

רש"י מעתיק רק "שטופים בדם". וה"ז השמטה שפירושה היפך הספרי — כיון שכתוב זה נאמר לט' שנה לאחר מתן תורה, וע"ז פירש"י שצריך לומר להשומעים חזק מפני שהיו שטופים בדם. ואדרבא באם הי' רש"י מפ' רש בפשט"מ ובמילא מעתיק בדברי ר"י גם התיבות "קודם מ"ת" — אין פלוגתא ר"י ור"ש בן עזאי במציאות, כי י"ל שגם לר"ש בן עזאי היו שטופים בדם קודם מ"ת כמו לר"י, ומה שאמר ר"ש בן עזאי "שאינן אדם מתאוה לו", המדובר לאחר (ומפני) שהזהירו על אכילת דם — לאחר מ"ת.

(ב) רש"י מאריך בדברי ר"י יי "ממה שנאמר חזק אתה למד... ולפיכך הוצרך לומר חזק". ואילו בספרי הוא בל' קצרה "מגיד שהיו שטופים כו".

(ג) בספרי אי' בדברי ר"ש בן עזאי "מה דם שאין בכל המצות קל ממנו הזהירך הכתוב עליו" ורש"י מוסיף "שאינן אדם מתאוה לו".

ואף שבכמה מהנ"ל יש לומר שהיתה לרש"י גירסא אחרת בספרי יי, מ"מ הא

של מצות אדם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו". דמלשון זה משמע שכן הוא בכל זמן — נפשו של אדם קצה מדם. ולכאורה ה"ז לא כמר ולא כמר: לר"י "היו שטופים בדם" (היפך "נפשו כו" קצה ממנו"); וגם לר"ש בן עזאי — "אין אדם מתאוה לו", אבל לא "נפשו של אדם קצה ממנו".

(ה) מדובר כמ"פ שאין רש"י מביא שם בעל המאמר אם לא שע"ז נוסף ביאור בתוכן הפירוש (עכ"פ לתלמיד ממולח). וצלה"ב מה נוסף בפירושו כאן ע"י שבעלי המאמר הם ר"י ור"ש בן עזאי. ועוד: דברי ר"ש בן עזאי הובאו בספרי (גם) בשם ר"ג, ועפ"ז הול"ל לרש"י רבותינו פירשו (וכיו"ב), והי' נכלל בזה גם ר"ג י?

ב. והנה כאמור, פירושו של רש"י הוא מספרי, אמנם רש"י משנה כאן מל' הספרי — הן ע"י השמטה, הן ע"י הוספה:

(א) בספרי איתא בדברי ר"י "שהיו שטופים בדם קודם מ"ת" יי, ואילו

(8) במשכיל לדוד שם: דדרשה זו נפשו קצה ממנו אתי' אפי' לר"י, ד"מכתיב ג"כ ולבניך אחריך שאם האבות היו שטופים הבנים לא הו' אלא ע"כ איצטרך ללמד ק"ו כו". אבל רש"י מעתיק "למען ייטב לך ותיבת", ולבניך אחריך" מרמו רק ב"גו", ולפי פירושו הו"ל להעתיק "ולבניך אחריך" שהרי זה היסוד ללימוד דרשה זו (גם לר"י).

(9) ולפי ס' עמק הנצי"ב בספרי שר"ש בן עזאי מבאר האזהרות הרבים שבה, ור"ג אומרו על החיזוק הכתוב בזה — קשה ביותר דברי רש"י מבאר רק מש"ג "חזק".

(10) בספרי מסיים: יכול אף משקבלו אותה בשמחה מר סיני, וכ"ה בילקוט כאן. ובעמק הנצי"ב מפרש שזהו הקדמה לדברי

ר"ש בן עזאי ולא סיוע דברי ר"י. אבל בכמה כתי' (ראה ב"מאיר עין" בספרי) ממשיך ומסיים "ת"ל רק חזק". ועד"ז היא גירסת הגר"א.

(11) גם: רש"י מוסיף בדברי ר"י "(שטופים בדם) לאכלו". שאינו בספרי.

(12) אבל אינו מוכרח שכן הוא בכל השינויים הנ"ל. וכמו הוספות רש"י "לאכ" לו", "שאינן אדם מתאוה לו", ש"ל לרש"י מביאר דברי בן עזאי אף שאינן לשונו*, אבל גם עפ"ז — עדיין צריך ביאור מה מכריח תוספת ביאור זה.

(*) שיחיה מזו מצינו שרש"י אפילו משנה לשון מחז"ל, או אפילו לשון הכתוב

לכן מאריך רש"י בדברי ר"י, ממה שנאמר (כא) חזק אתה למד שהיו שטופין בדם לאכלו" — היינו בזמן האמירה, גם בשנת הארבעים שאז נאמר ציווי זה לישראל,

ומ"מ אין בזה מחלוקת במציאות ולומר שסברת ר"י הפוכה מסברת ר"ש בן עזאי שהדם "אין אדם מתאוה לו", כי אפשר לאדם שלא יתאוה לדבר, ויתירה מזו — שתהא נפשו קצה ממנו, ומ"מ בפועל יה' שטוף באכילתו מפני טעם צדדי — מאמין שיש סגולה" או רפואה" בזה, מפני שרגיל בזה וכיו"ב — וכנראה בחוש. ועד"ו ב" נדו"ד בדם — היו שטופים בו שנים רבות גם לאחר צאתם ממצרים, אף שלא היו מתאווים לו יי, או גם נפשם קצה ממנו.

חזק, פ' הוי עומד בחזק, שלא לאכול דם, אבל עייץ תקשה הקוש' שבפנים. (16) ולכן מוסיף רש"י "לאכלו" בכדי לשלול הפי' שהיו שטופים בו היינו ש. והיו זובחים את זבחייהם לשעירים תמיד ומקבצים הדם לשדים והם אוכלים ממנו וכו' " כבמו"ג (שם הובא ברמב"ן כאן). וכן הובא במלכיים כאן בפ' דברי הספרי (וראה ספורנו. ורבינו בחיי). וכ"ה בבאר מים חיים על פרש"י.

וסעמו דהרמב"ן בזה הוא כי לדעתו, הספרי מבאר סעם ריבוי האזהרות בדם אבל הלשון "חזק" אינו מתיישב מה חזק ואומץ צ"ל בהזהר מן הדם כו' (ולכן מבאר כבמו"ג). אבל בפשט"ם מובן בפשטות דמכיון ש' שטופים בדם לאכלו צריך חיזוק יתיר להבדל ממנו.

(17) כבמו"ג ורמב"ן שם.

(18) ע"ד מרז"ל כל נפש משיב את הנפש (ברכות מז, ב).

(19) ראה באר מים חיים כאן על פרש"י, אבל (אם ציון מקום פירושו נכון) מפרש כן בדברי ר"ש בן עזאי כטעם למה הוצרך לחזקם בדם כיון שדם קל להשמר ממנו.

גופא צריך ביאור: מדוע בחר רש"י בגירסא נדירה של הספרי ולא בגירסא הרווחת שלפנינו (כי מזה שבדפוסים שלפנינו באה בספרי גירסא זו, מוכח שכן היתה הגירסא עכ"פ ברוב כת"י של הספרי — גם בזמן רש"י)?

ג. והביאור בזה:

רש"י אינו מעתיק בדברי ר"י כ" גירסתנו בספרי "שהיו שטופין בדם קודם מ"ת" — דמשמעותה שנשתנה לאחר מ"ת, כי עפ"ז אינו מובן: האז"ה הרה על אכילת דם נאמרה בתורה כמ"פ יי, ואם נאמר שהיו שטופים בדם רק קודם מ"ת (שבפשטות הוא לפי שהיו שטופים בדם במצרים יי) — הול"ל "חזק" כשהזהירו על אכילתו בפעם הראשונה, היינו בסמיכות לאחר מ"ת, קרוב לזמן שהיו שטופים בדם. ומדוע נצטוו להתחזק שלא לאכול דם ב"אלה הדברים", שנאמרו בסוף שנת הארבעים לאחר צאתם ממצרים, וכבר מת כל הדור ההוא, ולא נאמר "חזק" באזהרה על אכילת דם שבחומש ויק' רא"י?

(13) ראה כריתות ד, ב: "חמשה לאוין האמורים בדם כו'" ובפרש"י שם ד"ה ה' לאוין. תוס' ד"ה רק (בכורות טו, א), ובסה"מ להרמב"ם שרש ט: וכן באה האזהרה מאכילת דם שבע פעמים. ועד"ו הוא ברבינו בחיי כאן.

(14) להעיר מרמב"ן כאן מה שהביא ממנו"ג (ח"ג פמ"ו).

(15) בעמק הנצי"ב שם מבאר: דאף ש' משעת מ"ת ואילך אינם צריכים להתחזק בדם שאינם הלוטים עוד, מכ"מ שייד לשון

— מתאים לפירושו ולתוכנו, וכמו בפרש"י ר"פ דברים ד"ה ודי זהב (ראה לעיל ע' 1 הערה 2, ואתחנן ג, ז (ראה לקו"ש ח"ט ע' 33 הערה 7). ובכ"מ.

(א) מכיון שזה ש"קל להשמר ממנו" הוא לפי "שאינ אדם מתאוה לו", היינו שזהו דבר שבטבע האדם, מובן שכן הי' גם בזמן בו נאמר הציווי.

(ב) שלא נאמר ש"קל להשמר" מדם דוקא לפי "שנפשו של אדם קצה ממנו" יי, כי (אף שאין זה היפך מן הדעה שהיו שטופים בדם כנ"ל, מ"מ) או תהיינה הדעות של ר"י ור"ש בן עזאי רחוקות יותר זו מזו. ועוד ועיקר — ה"ז היפך המוחש: דבר שאין אדם מתאוה לו וגם מזהירין אותו ע"ז כמה פעמים — בודאי שקל לו להשמר ממנו.

ד. אמנם אין רש"י מסתפק בפירוש זה לבדו, ועוד זאת מביאו כפירוש השני (גם בנכונות הפי') — כי מכיון שסו"ס נאמר "חזק" גבי דם יי, קשה לומר שהוא רק בכדי ללמדך להתחזק בשאר מצות, ומסתבר יותר שגם איסור דם בעצמו צריך חיזוק.

ומשמע כן גם מהמשך הפרשה: בפרשה זו בא להתיר בשר תאווה יי (שהיו אסורים בו ע"ע) וכמש"נ "כי תאווה נפשך לאכול בשר בכל אות נפשך תאכל בשר", "ואכלת בשעריך בכל אות נפשך" — וכשממשיך אח"ז רק חזק לבלתי אכול הדם יי, משמע

אמנם אין די בטעם זה למש"נ דוקא כאן "חזק" בדם, כי

(א) כיון שהיו "שטופים בדם" הול"ל "חזק" גם בהזהרה על דם שבספר ויקרא — ואדרבא עיקר מקומו שם בסמיכות למ"ת ולא (רק) בסוף הארבעים שנה יי.

(ב) ועיקר: מכיון שכבר הוזהרו כמ"פ על אכילת דם לפני שנת הארבעים, אין מסתבר כלל לומר שבמשך קרוב לארבעים שנה לא הועילו כל אזהרות אלו כלל ועדיין היו שטופים בדם.

(ג) ביותר קשה לומר, שבסוף ארבעים שנה שכבר מתו כל העם היוצאים ממצרים, יהיו בניהם יי שטופים בדם, ובפרט לאחר שנאמר בזה אזהרות הקב"ה כמ"פ.

ולכן מביא רש"י הפי' השני (דעת ר"ש בן עזאי) שמה שנא' "חזק" כאן — אינו לפי שהיו שטופים אז בדם; "ולא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות" — שהרי אף ש"קל להשמר" מדם שאין אדם מתאוה לו, הוצרך לחזק באזהרתו, ק"ו לשאר מצות, ומוסיף רש"י בדברי ר"ש בן עזאי "שאינ אדם מתאוה לו":

19* פירכא גמורה אין כזה — כי מצינו כו"כ מצות שאפילו פרטי אופן קיומן המצות ולא עוד אלא שהמצות עצמן נאמרו רק באלה הדברים.

20 ואף שבראב"ע וכלי יקר (פסוק כה) כ' שטבע האב נמשך גם לבנים — הי' בנוגע לטבע (תכונות) הנפש ולא בנוגע לרגילות באכילה וכיו"ב, ובפרט שהזהירה התורה ע"ז כמ"פ, כבפנים.

21 כן פירש בעמק הנצי"ב בהספרי.
22 גם לא באזהרה שקצים שיש בהם "שיקוץ נפש" (פרש"י שמיני יא, מג), דנפשו של אדם קצה בהם (רש"י בפ"י המשנה דמ' כות שם, וראה ב"מ סא, כ. פרש"י ס"ט שמיני).

23 ראה פרש"י פרשתנו יב, סו, כ.
24 ועפ"ז יומתק מה שרש"י מעתיק מהכתוב גם תיבת "רק".

דוחק, כנ"ל; ולכן גם מאריך (רש"י?) בלשונו "ממה שנאמר חזק אתה למד . . לפיכך הוצרך לומר חזק".

שיטת ר"ש בן עזאי מצינו — (א) לזרז ולחזק בקיום המצות אפילו ה' קלות, וכאמרו: "הוי רץ למצוה קלה (שפי') (גם אם לא גרסינן "כלחמורה", וכגירסת אדה"ז²¹) לא — רק למצוה קלה, אלא — גם למצוה קלה, וכ' הטעם שמיסים) שמצוה גוררת מצוה; ועד"ז להיפך בעבירה אומר "ובורח מן העבירה (וגם ע"ז הטעם) ועבירה גוררת עבירה".

(ב) קיום מצוה קלה — מביא לקיום שאר המצות, גם חמורות יותר, ולא"י דך גיסא — בעבירה.

ולשיטתו — גם כאן באיסור דם; (א) גם בציווי "שהוא קל להשמר ממנו" — צ"ל "חזק" באזהרתו, שבמ"ע הוא מש"א "רץ למצוה (גם) קלה"; ובלית (בכל עבירה) "בורח מן העבירה";

(28) ע"פ מה שנת' (לקו"ש ח"ה ע' 267 ובהערה 28 שם) ששיטת ר"י בכ"מ היא שר"י מפרש הכתוב כפי שמשמע מהכתובים עצמם אפי' במקום שממעט בכבודן של ישראל, מובן שכן היא שיטתו גם כאן שמפרש כפי המובן מהכתובים ומהמשך ה' פרשה עצמו, אף שעייז ממעט בכבודן של ישראל לגלות "שהיו שטופין בדם".

(29) אבות פי"ד מ"ב.
(30) ראה תו"י"ס שם ובשינוי נוסחאות למשניות שם.

(31) בסידורו (ראה שער הכולל פ"ל אות ג: ואפשר שזוהי הטעם הדפיסם אדמו"ר בסידור).

(32) ראה פרש"י שם. וראה בפ"י ה' רמב"ם שם "וכבר העירו חכמים ע"ה על חדוש נפלא בתורה יש בו זרוז על מעשה המצות כו'".

בפשש"מ שגם בזה שייך "כי תאוה נפשך", תאוה מאיזה טעם שיהי', ולכן "ממה שנאמר (כאן) חזק אתה למד שהיו שטופין בדם לאכלו". משא"כ לדברי ר"ש בן עזאי, שהדם אין אדם מתאוה לו ורק שבא ללמד כו' — הרי סגנון האזהרה על אכילת דם (רק) — למרות הנאמר לעיל — חזק) אינו מתאים להכתובים שלפניו. ולכן מביא רש"י דעת ר"י לראשונה (במעלה), כי כן משמעות המשך ה' כתובים והקושי הוא רק מצד תוכן הענין (שהיו עדיין שטופים בדם אז), כנ"ל.

ה. אמנם עדיין יש מקום לתלמיד ממוחל להעיר: מאי טעמא אמר מר הכי ומר הכי ופליג על פירוש חברו — מאי אולמי' דהאי דוחקא מהאי דוחקא? לכן מביא רש"י שמו של בעל המאמר, כי כל אחד לשיטתו אזיל²²:

לר"י מצינו²³ במשכ"כ²⁴, "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי גו'", שס"ל "דברים נכתבם, לגר בנתינה ולנכרי במכירה" (ופליג על ר"מ דאמר "אחד גר ואחד נכרי בין במכירה בין ב' נתינה"). ולשיטתו זו בנדוד²⁵, שיש לפרשו שבא הכתוב ללמד על שאר מצות, או שמדבר בנוגע לדם עצמו — מפרשו "דברים נכתבם", שבא ללמד באזהרת דם עצמו, שנאמר "חזק" גבי דם לפי שצריך לחזקם בדם "לפי שהיו שטופים בו" — ואף שיש בזה

(25) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 209 ס"ז ובהערה 36 שם ובכ"מ.

(26) פסחים כא, ב.

(27) פרשתנו יר, כא.

דין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה (באם נוגע ויש מקום לטעות בטעם³⁴ המעשה) עד שיאמרו לו ה"כ למעשה — ולכן נכנס אחרי רע"ק לראות הנהגתו בפועל³⁵.

ועפ"ז מתורצת קושי החדא"ג שם, "דמי הכריח ולהעני פניו הי' לו לש"אול על דברים אלו מרבו".

והנה שם מתרץ ד"לא אסיק מדעתי" בהני מילי דאית בהו חשש איסור לשאול עליהם, ותורה היא וללמוד כו' דקאמר היינו לידע מה שיש שם ללמוד ממנו כו'".

ולא זכיתי להבין: הרי זה גופא הי' יכול לשאול את רבו אם "יש שם ללמוד ממנו" והי' לומד הדבר מפיו, ולא הי' צריך להעני פניו ברבו.

והביאור הוא כנ"ל: שיטתו ודרכו של ר"ש בן עזאי, לעשות כל דבר וענין בתומ"צ באופן של ריצה והתחזקת יתירה, ומכיון שאין פסק הלכה יותר טוב וברור מ"מעשה רב", לא הסתפק בזה שישאל את רבו, אלא "נכנס אחריו לביהכ"ס" ללמוד ממנו ע"י שיראה הנהגתו בפועל.

משא"כ שיטתו של ר"י היתה שאין צריך לרוץ עד כדי להעני פניו וכו', ואף שתורה היא וכו', די שישאל את רבו אם ישנם הלכות ודינים בשייכות לבית הכסא. והנהגת בן עזאי הי' זו

ב) "להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות... ק"ו לשאר מצות", כי הנאמר כאן הוא חיזוק לשאר המצות. דוגמת אמרו "הי' רץ למצוה קלה... שמצוה גוררת מצוה", ותקיים גם שאר מצות, "ובורח מן העבירה", ועי"ז תהי' רחוק גם מ"שאר העבירות".

ו. והנה ע"פ האמור, ידעינן דשיטת ר"י היא — "דברים ככתבם" ושיטת ר"ש בן עזאי — לרוץ אפילו למצוה קלה והפכה — בעבירה. אבל מנלן שר"י לא ס"ל כר"ש בן עזאי שצ"ל "חזק" במצוה שקל לשומרה ור"ש בן עזאי לא ס"ל כר"י ד"דברים ככתבם"?

והביאור: איתא בסוף מס' ברכות³⁶: תניא בן עזאי אומר פעם אחת נכנסתי אחר דבי עקיבא לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים, למדתי כו'. אמר לו ר' יהודה עד כאן העזת פניך ברכך. אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך. ולכאור' במאי פליגי?

וי"ל שר"י סבר דאף שתורה היא וצריך ללומדה, הרי, כרגיל בלימוד התורה — עליו לשאול ההלכה ב"ביהמ"ד, וזוהו שאמר לרשב"ע "עד כאן העזת פניך" במקום שאלה בביהמ"ד.

אמנם ר"ש בן עזאי שמדגיש שצ"ל ריצה אפילו למצוה קלה, ועד"ז מובן ג"כ בנוגע לבירור הלכה — הרי ב"מקום שאפגא אין מספיק שאלת הלכה בביהמ"ד, כ"א לראות מעשה, אשר מעשה רב³⁷, וע"ד מחז"ל³⁸ אין למ-

(34) ב"ב קל, ב. וברשב"ם.

(35) אבל כשאין מקום לזה — מעשה דוקא רב. עיין ב"ב שם.

(36) ואף דאיתא שם לפניו א"ל בן עזאי לר"ע "עד כאן העזת כו'", י"ל וזוהו למד לעשות כן.

(33) סב, א.

(33*) שבת כא, א. וש"נ.

הנפש, מ"מ ישנו הפרש בין הבשר שבו נמצאת הנפש * לדם ש"הוא * הנפש עצמה *.

דהנה מכל דבר מאכל נעשה דם ובשר מבשרו ולכן נקבע בהאדם טבע המאכל שהוא אוכל *.

וכאשר האדם אוכל בשר בהמה (טהורה) הרי א' אין בזה תוקף נפש (וטבע) הבהמה * (ב) הבשר צ"ל נלעס ומתעכל ומשתנה וכו' עד שנעשה דם ובשר * ושב אל טבע הנוזן * ; אבל הדם שאין צריך עיכול וכו' כבשר וכיו"ב, הרי ע"י אכילתו הדם שהוא הנפש דהבהמה, יתחבר טבע ונפש הבהמה בנפש האדם ותתעבה כנפש הבהמה *.

והמובן מזה, שאלו השטופים בדם, מדות דנפש הבהמית * שלהם כטבע נפש הבהמה.

(42*) וי"ל שזהו רק ע"י הדם שבו, וראה לקמן הערה 45.

(43) להעיר מתניא פ"א, "המתלבשת".

(43*) להעיר מברכות (מד, ב) : כל נפש משיב את הנפש וכל קרוב לנפש משיב את הנפש.

(44) וכמבואר (רמב"ן ויקרא יא, יג ועוד) בטעם איסור אכילת בע"ח הדורסים וטורי פים כי מוליד אכזריות בלב האוכל.

(45) באוה"ח שם * ואין הנפש בבשר כל עיקר, אבל מרמב"ן ואברבנאל וכו' שם מובן כפנים.

(46) ואף אשר איסור אכילת דם הוא כאשר כבר יצא ממנו נפש הבהמה, י"ל (גם את"ל שנפשו לחור והדם הוא רק כלי אליו — ראה בכ"מ שנשמנו בהערה 42) שגם לאחר צאת הנפש נשאר עדיין רוח נפש הבהמה בדם, וע"ז המבואר בהנוגע לגוף האדם (ד"ה שובה תרנ"ט). וראה אל" ש"ך אחרי שם.

(46*) וה"ו פועל גם במדות דנפשה שלו.

לשיתטי' דר"י — "עד כאן העזת פניך ברבך" *.

עד"ן מצינו * לאידך גיסא : "בן עזאי אומר נאמר * מכשפה לא תחי' ונאמר * כל שוכב עם בהמה מות יומת, סמכו ענין לו, מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפה בסקילה. א"ל ר' יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא זה לסקילה, אלא אוב וידעוני בכלל מכשפים היו, ולמה יצאו, להקיש להם ולומר לך, מה אוב וידעוני ב- סקילה אף מכשפה בסקילה".

וטעם מחלוקתם י"ל : בן עזאי דורש "סמוכין" בכל התורה כולה, "סמכו ענין" — הפרשה * בכללותה ועד כדי כך ללמוד מזה עונש סקילה. אבל ר"י מתמה "וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא זה לסקילה", כ"א לומד הדין מזה ש"אוב וידעוני בכלל כו' ולומר לך כו' מכשפה בסקילה" — "מקרא מפורש" *.

ז. מיינה של תורה שבפרש"י :

בטעם אוהרת דם מפרש הכ' * כי הדם הוא הנפש גו". וביארו המפר"ש שים * דאף שגם בבשר הבהמה נמצאת

(37) ובכל אופן צע"ק שהרי רע"ק רבו דר"י העין פניו כו' (כנ"ל בהערה 36) — ומהי התמי' על רשב"ע ? ואת"ל (עד"ן) לא ידע ר"י עובדא זו — למה לא ענה רשב"ע לר"י — מעשה רב שרע"ק עשה כן.

(38) ברכות כא, ב. וש"נ.

(39) משפטים כב, יז.

(40) שם, יח.

(41) פרש"י ברכות שם רע"ב.

(42) רמב"ן אחרי ית, יא. חינוך מצוה קמח בתחלתה. עקדה אחרי (שער מו). אוה"ח אחרי שם. אברבנאל כאן * בטעם השני". ועוד.

וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות, והיינו שהכתוב לא בא על בירור ושינוי מדות טבעיים — אלא להזהירך להתחזק במצות, להזהירך מל' זוהר ואור⁵², היינו שעל האדם להתחזק ולהתעלות כו' ולהאיר נפשו באור אלקי בענין המצות —

אם בדבר "שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאווה לו הוצרך לחזק באזהרתו", ז.א. אם בענין כזה ש"בלא"ה אין אדם מתאווה לו מצד מדותיו הטבעיים דנפשו הבהמית ומובדל ממנו גם מצד⁵³ טבע מדותיו יי, מ"מ "הוצרך לחזק באזהרתו", שגם בזה עליו להתחזק עוד יותר באזהרתו, בבחי' אור אלקי, היינו לעלות מעלה בהבדלה גם מטבע מדותיו —

"ק"ו לשאר מצות" בעניני מצות כאלו שנפשו של אדם מתאווה להן — עאכ"כ שעליו להתחזק ולהתעלות לה' יות באופן של הבדלה מזה⁵⁴, ולה' איר נפשו באור אלקי.

(משיחת ש"פ ראה תש"ל)

וזהו ב' הפירושים שבפרש"י:

בתחלה מדבר בזה ש"היו שטופים בדם" ו"לפיכך הוצרך לומר חזק" והוא הציווי על החיזוק בתקון ובירור מדותיו הטבעיים י' של נפש הבהמית.

ופי' זה אומרו ר"י, כי ר"י הוא מל' "הפעם אודה את ה'" שהוא בחי' הודאה וביטול יי, ומצד זה ה' עבודה היא בביטול ובירור מדריגות הכי תחתונות, עבודת אתכפיא — היינו שיש לו שייכות למדות טבעיים דנפש הבהמית, וצריך לבררם ולשנותם.

אבל ר"ש בן עזאי דעבודתו "הי' בבחי' רצוא דוקא שכל חפצו ומגמתו הי' לעלות למעלה כו' וכמו"כ בעסק התורה שלו נפשו חשקה⁵⁵ בתורה וכו"⁵⁶, ואשר לכן כל ענין של תומ"צ עשה באופן של ריצה והתחזקות, כנ"ל, לדעתו "לא בא הכתוב אלא להזהירך

(47) להעיר מתניא פס"ו, וראה ד"ה זה היום תרצ"ד פ"ה, ובכ"מ, וראה לקו"ד ח"א ע' נו סע"א ואילך, התמים ח"ו ע' סו [298] ואילך.

(48) ראה המשך וככה תרל"ז ספ"פ.
(49) וראה תו"א (מד, א, מה, א ואילך) בבחי' הודאה שביהודה.
(50) יבמות סג, ב.
(51) ד"ה אחרי מות תרמ"ט אות יג (קריב לסופו), ועוד, וראה לקו"ש ח"ג ע' 990 ובהערות 11, 12 שם.

(52) וכידוע (ספר המאמרים תש"ח ע' 240, וראה אנה"ק סו"ס ז) בפ' אבוק במאי הוי זוהר ספי.
(53) להעיר מח"פ להרמב"ם פ"ו (הובא בדרמ"צ פד, ב) שהרעות שהם רע גם מצד השכל צריך לומר ע"ו אי אפשר.
(54) ראה בח"פ שם.

ראה ב

בו" כמו שפי' בפרשתנו — "הדבק בדרכיו" — י"ל¹ הטעם כי זה נאמר בפירוש בפסוק זה (ולפני "ולדבקה בו") "ללכת בכל דרכיו" ובפרט ע"פ פרש"י "הוא רחום כו' הוא גומל חסדים ואתה גמול חסדים"; אבל בנוגע לאידך קרא ד"ובו תדבק" קשה: מאחר שדבקות בהקב"ה א"א לפרש כפשוטו, ולכן הוצרך רש"י לפרש ענינו (בס"פ עקב ובפרשתנו), א"כ הו"ל לפרש זה על "ובו תדבק" הנאמר לפני פסוקים אלו²?

(5) כמו שפירש בדברי דוד (להט"ו) וב"ש"ח (בס"פ עקב).

(6) בדברי דוד שם: ד"שם אין שייך להקשות וכי אפשר לומר כן דה"נ קאמר הכי אם אפשר לך לדבוק בו אז ובשמו תשבוע אלא שא"א לך לדבוק בו לכן לא תשבוע בשמו (משא"כ כאן (בס"פ עקב) שמצוה עלינו שנדבק בו).

אבל לאחר שרש"י מפרש שם שכונת הכתוב היא "ולאחרי שיהי' בך כל המדות הללו אז ובשמו תשבוע" (ראה מפרשי רש"י (בהפסוק "ובו תדבק"). ובדברי דוד (שם) כ' שהכתוב מוסיף "דמצוה להשבוע" הו"ל לפרש מהו הפי' ד"ובו תדבק".

ומ"ש בש"ח (כאן) דעל ובו תדבק לא הוצרך רש"י לפרש משום דבפשט"מ פירושו הדבק בדרכיו ומה שהוצרך לפרש כאן "ולא נטעה לומר ולפרש הקרא אחרי ה' תלכו וכי' ולאחרי שיהיו בך כל המדות הללו אז ובו תדבק" להיות כל השגחתו עליכם, א"מ בדרך הפשט: (א) מנין הפשטיות בפשט"מ ד"ובו תדבק" פירושו (הדבק) בדרכיו. (ב) "ובו תדבק" דפרשתנו הוא ציווי שעל האדם לעשות בהמשך לשאר הציוויים שבהפסוק, ולא הבטחה שהקב"ה ישיבוח עליהם.

א. עה"פ: "אחרי ה"א גו' ובו תדבק" מפרש רש"י התיבות "ובו תדבק" "הדבק בדרכיו גמול חסדים קבור מתים בקר חולים כמו שעשה הקב"ה". כוונתו של רש"י, בפשטות, היא ליישב התמי' בזה: וכי אפשר להדבק בהו"י אלקיכם? ומתרץ שפי' רש"י הכתוב הוא "הדבק בדרכיו גמול חסדים וכו' כמו שעשה הקב"ה" — שעי"ז אתה דבוק בהקב"ה.

וצלה"ב:

(א) ענין זה שעל האדם להדבק בהקב"ה כבר נאמר קודם לכן — בס"פ עקב: "ולדבקה בו", ועוד לפני — "ובו תדבק" — ובכ"ז אין רש"י מסביר שם, כבפרשתנו, שענינו דב"י קות בדרכיו:

עה"פ "ולדבקה בו" פירש רש"י: "אפשר לומר כן והלא אש אוכלה הוא אלא הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אני עליכם כאלו נדבקת בו"; ועה"פ "את ה"א תירא אותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבוע" מפרש רש"י "את ה"א תירא — ותעבוד לו ותדבק בו ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו אז בשמו תשבוע".

והנה מה שלא מפרש גבי "ולדבקה

(1) פרשתנו יג. ה.
(2) וע"ד מה שמקשה בס"פ עקב עה"פ (יא, כב) ולדבקה בו "אפשר לומר כן והלא אש אוכלה הוא". וראה לקמן בפנים ובסוף ס"ד.

(3) יא, כב.

(4) עקב י, כ.